

УДК 94:070.487(477)-055.1«194/195»
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2025/3.25>

Федик Л.Б.

Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»

КОНСТРУЮВАННЯ ОБРАЗУ МОЛОДІЖНОЇ СУБКУЛЬТУРИ «СТИЛЯГ» В УКРАЇНСЬКОМУ САТИРИЧНО-ГУМОРИСТИЧНОМУ ЖУРНАЛІ «ПЕРЕЦЬ» (ДРУГА ПОЛОВИНА 1940-Х – СЕРЕДИНА 1950-Х РР.)

Стаття присвячена аналізу прийомів, які застосовував сатиричний журнал «Перець» для формування суспільної думки щодо одного з соціокультурних явищ другої половини ХХ століття – першої молодіжної субкультури в СРСР, відомої під назвою «стиляги». Особлива увага зосереджується на тому, як через сатирично-гумористичні матеріали відбувалося конструювання образу представників цієї субкультури, що у масовій свідомості набували рис негативного стереотипу. Встановлено, що сатиричні тексти та карикатури слугували інструментом емоційного впливу на аудиторію, дозволяючи у доступній і водночас спрощеній формі подавати складні ідеологічні орієнтири. Для цього активно використовувалися маніпулятивні стратегії – від візуальних узагальнень та гіперболізації до текстових засобів навішування ярликів, створення контрастів і висміювання. Такі прийоми сприяли закріпленню в суспільній свідомості певної моделі сприйняття «стиляг» як соціально небезпечного та небажаного явища. Аналіз журналу «Перець» як джерела для вивчення субкультур є інноваційним підходом. Зазвичай, для дослідження субкультур використовують інші джерела – спогади, неофіційні видання, усні свідчення. Використання офіційного, хоч і сатиричного, видання дозволило по-новому поглянути на механізми взаємодії між офіційною культурою та неофіційними явищами. Такий підхід відкриває нові можливості для аналізу, наприклад, як офіційна влада намагалася дискредитувати певні суспільні прояви (наприклад, стиляг або релігію). Вивчення сатиричних образів, карикатур та фейлетонів дозволило реконструювати соціальні типи того часу, а спосіб їх відображення у журналі «Перець» допомагає зрозуміти, які цінності пропагувалися, а які засуджувалися в радянському суспільстві. Дослідження цієї теми може бути використано в освітньому процесі для кращого розуміння історії України, літератури та журналістики. Крім того, аналіз творів того періоду допомагає усвідомити, як ідеологія формувала суспільні уявлення про норми та відхилення від них.

Ключові слова: журнал «Перець», карикатура, молодь, стиляга, субкультура, фейлетон.

Постановка проблеми. Проблема інформаційних впливів сьогодні стоїть на рівні з питанням державної безпеки, оскільки сучасний інформаційний простір став не лише каналом комунікації, а й ареною глобальної конкуренції, політичного протистояння та маніпулятивних технологій. У демократичних державах медіа виконують роль джерела інформації, що впливає на переконання людей за допомогою інформування та аргументації, побудованою згідно із законами логіки. Цього ефекту досягається завдяки наявності різних ЗМІ, змагальності в боротьбі за увагу і довіру аудиторії. Водночас тоталітарні та авторитарні режими, насичуючи свою політичну пропаганду емоційним змістом, здійснюють медіаманіпуляції,

сприяючи формуванню у суспільства корисних для себе ціннісних орієнтацій у сфері політики, економіки, здоров'я, права. Прикладами цього є сучасні рф, КНДР, Китай, Білорусь. Подібна практика має давню історію та формувала свої прийоми використання медіа як інструменту пропаганди впродовж усієї історії СРСР. Важливим завданням є з'ясування механізмів відбору, інтерпретації, коментування та форм подання інформації, оскільки їхнє дослідження створює підґрунтя для ідентифікації та нейтралізації інформаційних впливів і загроз.

Для медіаманіпуляцій важливо подавати інформацію у максимально доступній, емоційній формі. Сьогодні цю функцію виконують меми та короткі

відео у соцмережах. Коли пропагандистські наративи подаються через гумор, вони здаються менш загрозливими. У період СРСР цю роль виконували гумористичні журнали. Сатира та гумор, зокрема у журналі «Перець», ставали інструментом регуляції суспільних норм і показували, які групи, поведінкові моделі чи субкультурні прояви вважалися небажаними. Тому вивчення прийомів подачі інформації у «Перці», на прикладі конкретного явища, дозволяє виявити вплив сатири та гумору на формування громадської думки. Вивчення субкультури крізь призму сатири дає змогу глибше зрозуміти механізми функціонування радянської ідеології, специфіку соціального контролю та роль гумору як засобу боротьби з інакшістю.

Таким чином, актуальність теми зумовлена потребою осмислити субкультурний вимір радянського суспільства через призму сатирично-гумористичного дискурсу, виявити його вплив на формування суспільних уявлень і простежити, як офіційна ідеологія трансформувала уявлення про інакшість у період другої половини 1940-х – середини 1950-х років.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан наукової розробки зазначеної проблематики дозволяє виокремити два основні напрями досліджень. Перший охоплює праці, безпосередньо присвячені феномену «стиляг» як першої субкультури в СРСР, що розглядається крізь призму моди, способу життя та ширшого соціокультурного й історичного контексту (О. Пагіря, З. Тканко, Х. Лозинська, В. Шевченко). Ці роботи здебільшого мають науково-публіцистичний характер. Другий напрям становлять студії, спрямовані на аналіз журналу «Перець», його тематичної еволюції та ідеологічних акцентів у різні періоди існування. Зокрема, у дисертаційному дослідженні А. В. Якубець, на основі матеріалів «Перцю», здійснено реконструкцію повсякденного життя в Україні другої половини 1940-х – середини 1960-х років. Значний науковий інтерес становлять також праці О. Гели та О. Киричук, у яких проаналізовано тексти та карикатури антирелігійного спрямування, опубліковані на сторінках часопису. Окремо слід відзначити дослідження І. Савченко, присвячене вивченню репрезентації радянських чоловічих образів у журналі «Перець», де авторка простежує специфіку конструювання «позитивних» і «негативних» візуальних моделей у період пізнього сталінізму. Незважаючи на наявність певних досліджень, у вітчизняній історичній науці відсутні праці, що розглядають журнал «Перець» як засіб конструювання громадської

думки стосовно окремих суспільних явищ, зокрема субкультур.

Мета дослідження полягає у виявленні, аналізі та систематизації візуальних та текстових прийомів, які застосовував журнал «Перець» з метою конструювання та ідеологічної дискредитації образу стильяги в радянському суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Від перших років існування радянської держави простежуються цілеспрямовані спроби сформувати новий тип суспільства – радянського, центральною фігурою якого виступала «проста радянська людина». Цей зразковий громадянин (робітник чи селянин) мав характеризуватися відсутністю індивідуальної виокремленості, максимальною відданістю державі та такими рисами, як колективізм, масовість, невибагливість і аскетизм. Формування зазначеного типу особистості забезпечувалося спеціально розробленою системою державного впливу, що охоплювала освітню сферу, медійний простір та національно-культурну політику.

Серед інструментів «державного виховання» в УРСР важлива роль відводилася засобам масової інформації, зокрема, періодиці. На сторінках періодичних видань створювалися як образи, що втілювали в собі як кращі риси представників радянського суспільства, так і «антигероїв», що втілювали риси недопустимі для радянського громадянина. Сатирично-гумористичні видання у доступній, комічній та опосередкованій формі дозволяли передавати ідеї «державного виховання», зрозумілі широкому колу людей, незалежно від рівня освіти чи мовних бар'єрів. Особливу роль в їх публікаціях відігравали карикатури, які викликали сильні емоції – від сміху до обурення, що допомагало привернути увагу до певних тем або проблем. Водночас, необхідність здійснення ідеологічного контролю над гумористично-сатиричною пресою зумовлювала обмеженість її представленості: в УРСР функціонував лише один подібний журнал – «Перець», який у 1922–1933 рр. виходив під назвою «Червоний перець». Відновлення видання відбулося у 1941 р., після чого воно продовжило свою діяльність уже під назвою «Перець». У повоєнний період журнал набув широкої популярності як в Україні, так і за її межами. Офіційний статус видання як друкованого органу ЦК КП(б) України зумовлював особливості редакційної політики, визначаючи ідеологічні рамки критики, тематичні напрями публікацій та систему художніх образів. Матеріали журналу виконували передусім функцію трансляції ключових положень радянської ідеології,

подаючи їх у виразній, емоційно насиченій формі, спрямованій на безпосередній вплив на суспільну свідомість. Значна частина публікацій «Перця» містила не абстрактний, а конкретний фактаж – із зазначенням прізвищ, населених пунктів, установ, підприємств, організацій тощо, а тому критика, що лунала з його сторінок мала конкретні наслідки [1, с. 193–194].

Молода людина в умовах комуністичного виховання в УРСР мала надзвичайно вузький простір для вияву власної неповторності й оригінального життєвого стилю. Від перших років життя її опікували партія та пов'язані з нею структури, зокрема комсомол, за допомогою якого влада диктувала молоді офіційно визначений стиль поведінки, моральні та естетичні цінності «радянської людини», в яких не було місця для індивідуального самоствердження. Будь-які прояви «вільнодумства» молоді описувалося, за висловлюванням Ю.Каганова, спектром шкідливих «проявів» – від неправильних смаків, поглядів і окремих висловлювань до створення організацій і об'єднань антирадянського спрямування [2, с. 122]. До таких проявів нонконформізму радянської молоді можна віднести першу молодіжну субкультуру в СРСР кінця 1940 – початку 1950-х – стиль. Це був своєрідний бунт молоді в СРСР: по-перше, як вияв традиційного конфлікту між поколіннями і по-друге, як форма протесту проти радянської одноманітності. Перші міські модники в СРСР з'явилися наприкінці 1940-х, однак бурхливий розвиток їхньої субкультури відбувся в період «хрущовської відлиги». Термін «стиляги», як позначення молодіжної субкультури, було терміном радянської пропаганди, який у обіг ввів Д. Г. Беляєв публікацією статті «Стиляги» (1949 р.) у сатиричному журналі «Крокодил». Одним із ключових чинників виникнення руху «стиляг» була інтенсифікація міжнародних контактів Радянського Союзу як у період Другої світової війни, так і в повоєнний час. Зростання чисельності дипломатичного корпусу зумовило відповідне збільшення кількості членів їхніх сімей, які перебували в іншому, «нерадянському» соціокультурному середовищі, що асоціювалося з моделями успіху та добробуту. Саме вони стали посередниками у поширенні цих уявлень і практик серед широких верств міської молоді [3, с. 108]. В цілому ж, стиль, як і будь-яка субкультура мали свій особливий одяг, музику, танці, манери поведінки, сленг. Стиляги тяжіли до американського способу життя – одягалися в яскравий і модний одяг, слухали джазову музику, а серед танців популярними

були бугі-вугі, рок-н-рол, пізніше – твіст і шейк. Це був виклик одноманітній радянській нормі. Як зазначає дослідниця «соціалістичної моди» Джурджа Бартлетт: «Мінливий феномен моди творив загрозу супутникам соціалізму – стабільності, відсутності змін у системі й водночас непередбачуваності життя» [4]. Хоча рух був аполітичним і не мав антирадянського спрямування, він сприймався радянською владою як інакомислення, а отже підлягав осуду з боку суспільства та переслідуванню з боку органів державної влади. Стиляги підпадали під визначення «безрідних космополітів», тобто всіх, хто підозрювався у сприянні «згубному впливу Заходу». Для всеохопної боротьби проти «стиляжної» субкультури у хрущовський період комуністичний режим мобілізував партійно-комсомольський актив, органи державної безпеки, а також медіа.

Численні фейлетони, карикатури та критичні статті, кінострічки мали на меті не тільки висміяти й виявити «низьку аморальну сутність» радянської молоді, але й надавали руху стиль політичного забарвлення. Оскільки розквіт субкультури припав на час розгортання холодної війни, прихильне ставлення до західної моди асоціювалося зі зрадою, а стиль, розглядалися як потенційні вороги радянської влади («Сьогодні ти граєш джаз, а завтра Батьківщину продаси») [5]. У карикатурі «Чужа сорочка ближче», опублікованій у «Перці», стосовно стиль, робиться натяк на зраду власній батьківщині, її потреб, інтересів [6, с. 10]. Крім того, для підсилення попередньої тези, звертається увага на втрату стилями сімейних цінностей і відчуття родини, що мало підкреслити втрату зв'язку у ланцюзі родина → громада → партія → держава.

У зображенні стиль, що потрапили у поле зору «Перцю» прослідковуються певні типові риси. При візуалізації, вони зображаються як безглуздо вбрані «на іноземний манер», марнославні, неосвічені, дурнуваті молоді люди, які пишаються своїм строкатим вбранням і навичками в сфері іноземних танців. Переважно вони змальовуються субтильними, худорлявими, що мало символізувати фізичну слабкість і слабохарактерність. Карикатуристи прагнули показати, що стиль не займається фізичною працею, а отже, не є повноцінним членом «суспільства трудівників». Надмірно широкі плечі (особливо в піджаках) висміювали західну моду, яка, на думку пропаганди, була штучною та абсурдною. Цей елемент підкреслював, що стиль намагається здаватися «важливим», але його справжня сутність є мізерною та порожньою. Комічність

образів доповнювалася повними, часто вивернутими губами. Це використовувалися для створення образу жіночності та екзотичності. А також це було пов'язано з тим, що стилісти захоплювалися американським джазом та афроамериканською культурою (що асоціювалася з чорношкірим населенням США). Радянська пропаганда часто використовувала расистські стереотипи США, щоб показати, що стилісти є «мавпами, які імітують» американську культуру. Ці перебільшені риси були частиною пропагандистської кампанії, спрямованої на дискредитацію будь-якого відхилення від радянської «норми». Вони дозволяли представити стиліст не просто як модників, а як ворогів, що зраджують ідеалам соціалізму і підривають моральні устої суспільства. Вони підкреслено модно і одночасно без смаку вдягнуті, мають підкреслено химерні, претензійні зачіски. Часто у перці карикатури зображали одяг стиліст з надто яскравим принтом або принтом оголених частин тіла жінок. Цим підкреслювалася несмак, безглуздість, розпусність та бажання виділитися. У малюнках «Перцю» «стилісти» – це молоді люди, які не хочуть працювати, а тільки відпочивати, відвідувати ресторани тощо [1, с. 198–199]. Стиліст зображували як недалеких, пихатих і дурнуваних молодих людей, стурбованих лише тільки своїм зовнішнім виглядом. Загалом, як відзначає В.Шевченко, те що писалося про стиліст було далеко від істини – найчастіше «стилісти» були вихідцями з інтелігентних сімей з високим культурним рівнем [7]. Крім того, значна частина стиліст була дітьми партійних функціонерів, представників дипмісії, оскільки саме вони мали першочерговий доступ до продукції закордонного виробництва.

Заможні стилісти купували одяг у фарцовщиків або приїжджих іноземців, а також замовляли пошив речей із західних тканин, куплених в комісійних магазинах. Що відповідно також засуджувалося як прояв «спекуляції» і навіть передбачало кримінальну відповідальність (стаття 154 Кримінального кодексу Української РСР). Так у карикатурі «Перця» «Пани – на двох одні штани» В.Зелінський висміює торгівлю іноземними речами, подаючи підпис «Ще є виродки, які никають попід готелями, полюючи на заморське ганчір'я» [8, с. 2].

У статтях журналу «Перець» постійно демонструється «бездуховність» представників субкультури. «Стилісти» априорі зображаються як аморальні особи, схильні до здійснення правопорушень. Бездіяльність та лінь характерні риси на яких намагається акцентувати увагу автори дописів журналу. Карикатури показували стиліст, які

байдикують або слухають «заборонену» музику (джаз) замість того, щоб працювати на заводі, вчитися чи займатися «корисною» працею. Так нав'язувалося кліше «дармоїдів», що було серйозним звинуваченням у радянському суспільстві. У статті «Пасіка» К.Лемешев, порівнює стиліст з трутнями, дармоїдами, схильними до алкоголізму, куріння, тобто шкідливих звичок [9, с. 4]. У журналі перець за 1960 р. №2, показана дівчина у стильному вбранні, але зображена як нероба з підписом «Анна на шії». Дівчат стиліст називають шукачками легкої наживи, підкреслюючи схильність до злочинної діяльності (крадіжок) [10, с. 4]. Тобто нав'язуються маніпулятивні кліше, такі як «злочинець», «дармоїд», які покликані викликати негативні асоціації:

Антисуспільний елемент: людина, яка не бажає працювати і живе за рахунок інших.

«Паразит»: людина, що присмокталася до «тіла» суспільства, не приносячи йому користі, а лише споживаючи ресурси.

«Ворог» трудового народу. У «Перці» часто відбувається протиставлення чесного трудівника, комсомольця лінивому стилісти дармоїду.

П.Лубенський у дописі «Чуваки і чувихи» подає наступний опис стиліст: «Увечері на одній з одеських вулиць молоді робітники заводу радіальних верстатів зупинили патлатого піжона у вузьких зеленкуватих штанях, картатому піджаку, у тяжких, як самохідний комбайн, черевиках на товстій гумовій підшві. Під носом красувалися пунктирні вусики і нахабна посмішка, а на краватці – пальма і мавпи. Мавпи на краватці, і краватка на мавпі». І подальшому його завели у «в підворотті і ввічливо обстригли» і далі автор стверджує, що цей факт показує «яку огиду викликають у здорової радянської молоді стилісти – нероби, бовдури, вітрогони, цей паскудний гібрид з замороженої глупоти і закордонної пошлості», вони обов'язково «завсідники ресторанів» і звичайно «жоден вечір не обходиться без бійки» і «говорять вони на дикому жаргоні ресторанних барабанщиків», і ведуть «пусте, мерзенне, паскудне життя», «це порожнеча, одіта за останньою модою», а не людина [11, с. 6]. Взагалі стилісти зображаються як ледарі, зокрема у вірші Якова Шутько «метморфоза», де розповідається про лекцію професора про еволюційну теорію Дарвіна, робиться натяк стилісти, що неробство перетворить людину на мавпу [12, с. 7].

У публікаціях стиліст нерідко зображували або називали «мавпами», що асоціювалося з хуліганською поведінкою; при цьому типовим сюжетним

акцентом виступало їхнє покарання у вигляді 10–15 діб примусових громадських робіт [13, с. 6]. У даних випадках автори карикатур та фейлетонів журналу «Перець» використовували зооморфну алегорію – уподібнювали стилияг мавпам, щоб підкреслити такі риси як невігластво, примітивність, марносластво, а також зобразити їх бездумних імітаторів «західної моди». Тобто відбувається спрощення складних ідей до візуального образу, зрозумілого кожному. Це підсилювало негативні емоції читацької аудиторії «Перця» щодо стилияг, оскільки образ мавпи рідко ніс позитивні конотації. У номері 8 за 1960 р. у карикатурі стилияга, якого можна впізнати по характерному вбранні, карикатуристом зображається як безграмотний та неосвічений юнак [14, с. 8], при цьому постійно підкреслюється обмежений кругозір [15, с. 5].

Ще один аспект на якому акцентує увагу «Перець» та який мав підкреслити бездуховність стилияг – це схильність до споживацтва. Стилияг змальовували як людей, що мріють лише про імпорتنі речі (джинси, взуття на грубій підшви, музичні платівки і т.д), що протиставлялося ідеалам радянської скромності та колективізму. У фотомонтажі з надписом «Коло інтересів» до зацікавлень стилияг відносять: спиртні напої, азартні ігри, їжа у дорогих закладах, косметика, одяг та закордонна музика [16, с. 5].

Критиці піддається музика і танці, які були популярними у середовищі стилияг. Наприклад у дописі І.Золотаревського «Про масовість і касовість», приїзд у клуб Київського заводу «КАМЗ» «естрадників», які грали джаз і рок-н-рол, викликав, згідно допису автора, збільшення кількості клієнтів у клубі. Даючи опис танцям автор пише, що «...вибрикувати такі па і відколювати такі колінця, що навіть бувалий у бувальцях дільничий міліціонер, що прибіг на гамір, почервонів, плюнув і зник», подібні заходи автор допису називає «комерційними танцюльками», які як стверджує автор, супроводжувалися пияцтвом та хуліганством [17, с. 2]. Дуже часто трапляються наочні карикатури, де стилияги намальовані на фоні радянського оркестру з охайно вдягненими музикантами, тоді як стилияги показані у вульгарній манері, з натяком на розбещеність. Підпис до карикатури «Бісові діти» підсилював зневажливий ефект [18, с. 8].

У контексті критики субкультури стилияг окремі публікації «Перця» акцентують увагу на ролі сімейного виховання, зокрема на надмірній поблажливості батьків стилияг до дітей та схильності виправдовувати будь-яку їхню поведінку.

Так, П. Лубенський у вже згадуваній статті «Чуваки і чувихи» наводить приклад одеського представника стилияг – Едуарда Михайловича Ройзберга («Тарзана»), відомого також як Едик із Дерибасівської. У дописі автор детально зупиняється на характеристиці його батьків, підкреслюючи соціальний статус родини та зазначаючи, що батько займав посаду начальника постачання і збуту на черепашкових розробках, що асоціювалося із корупційними практиками [11, с. 6]. Батьків стилияг звинувачували у недостатньому вихованні, відсутності ідеологічної пильності та вважали відповідальними за те, що їхні діти, замість того, щоб бути вірними комуністичним ідеалам, піддавалися шкідливому впливу Заходу. Звинувачення на адресу батьків були не лише ідеологічними, але й практичними. Їх могли проробляти на партійних та комсомольських зборах, що загрожувало втратою роботи, пониженням у посаді або виключенням з партії. У крайніх випадках, якщо дитина була засуджена за «дармоїдство», батьки могли зазнати ще більших репресій, адже це вважалося їхньою прямою виною. Пропаганда використовувала образ «поганих батьків» як інструмент контролю над суспільством, нагадуючи, що кожен громадянин відповідає не лише за себе, а й за «правильне» виховання наступного покоління.

У радянському публіцистичному дискурсі представники субкультури стилияг традиційно зображали як вкрай неуспішних, безвідповідальних та схильних до розгульного способу життя студентів [19, с. 6; 20, с. 4]. Зокрема, П. Лубенський у статті «Чуваки і чувихи», характеризуючи учасницю руху, студентку третього курсу філологічного факультету Галину Дановську, подає її образ крізь призму відгуків однокурсників: «...з першого курсу почала брехати товаришам, пропускати лекції без поважних причин, училась погано. Усе рідне, наше їй перестало подобатися. Навіть наші народні пісні і танці» [11, с. 6]. Показуючи стилияг неуспішними у навчанні, пропаганда натякала на їхню несерйозність та бездуховність. Пропаганда використовувала образ неуспішного учня, щоб протиставити стилияг сумлінним радянським школярам і студентам, які старанно навчалися. Це створювало уявлення, що захоплення західною культурою веде до деградації та відставання від колективу. Таким чином, стилияги перетворювалися на ідеологічних ворогів, які не тільки зраджували радянські цінності, але й були загрозою для суспільного прогресу. Підкреслення неуспішності в навчанні також мало показати, що життя стилияг є марним і безперспективним. Карикатури та

статті в газетах часто зображували їх як людей, які не мають майбутнього, бо вони не володіють знаннями і не можуть принести користь суспільству.

Також карикатуристи «Перця» зображають стиляг як поганих батьків, які дають поганий приклад своїм дітям [21, с. 9], щоб підкреслити контраст між ними та ідеальним радянським образом: трудолюбивим робітником або свідомим інтелегентом, який відповідально виховує своїх дітей. Було важливо показати, що «західний» спосіб життя руйнує сім'ю, тоді як радянський – створює.

Висновки. Таким чином, аналіз текстових і візуальних матеріалів журналу «Перець», засвідчив використання у висвітленні явища

стиляжництва низки маніпулятивних прийомів, зокрема: навішування ярликів (звинувачення у неробстві, розбещеності та недолугості), контрастній подачі інформації (протиставлення «правильних» комсомольців «поганим» стилягам), а також застосуванні стереотипів у формі зооморфних алегорій (зображення стиляг у вигляді мавп з притаманними цій тварині поведінці). Основним завданням таких прийомів було формування негативного ставлення до стиляг як носіїв західної культурної моделі, що, у ширшому контексті, сприяло конструюванню уявлення про західну культуру як явище примітивне, вульгарне та позбавлене ціннісної значущості.

Список літератури:

1. Савченко І. Візуалізація образів радянських чоловіків на сторінках українського сатирично-гумористичного журналу «Перець» другої половини 1940-х – середини 1950-х рр. *Scriptorium nostrum*. 2017. № 3 (9). С. 193–200.
2. Каганов Ю. О. Конструювання «радянської людини» (1953–1991): українська версія. Запоріжжя : Інтер-М, 2019. 432 с.
3. Лозинська Х. Основні стильові засади розвитку костюма «стиляг». *Народознавчі зошити*. 2012. № 1 (103). С. 108–112.
4. Тканко З. Burda, гіпі, стиляги: радянська мода в Україні. Локальна історія. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/burda-gipi-stiliagi-radianska-moda-v-ukrayini/> (дата перегляду: 15.09.2025)
5. Пагіря О. Під західним брендом: «стиляжний» спосіб життя молоді в СРСР був формою соціокультурного протесту. *Український тиждень*. 2012. № 3. (220). 19 січня.
6. Григорев В. Йому чужа сорочка ближче. *Перець*. 1960. № 23. С. 10.
7. Шевченко В. Субкультури в СРСР, як це було. URL: <https://www.shepetivka.org.ua/post-82645-%D1%81%D1%83%D0%B1%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B8-%D0%B2-%D1%81%D1%80%D1%81%D1%80-%D1%8F%D0%BA-%D1%86%D0%B5-%D0%B1%D1%83%D0%BB%D0%BE.html> (дата перегляду: 10.09.2025)
8. Зелінський В. «Пани» – на двох одні штани. *Перець*. 1960. № 22. С. 2.
9. Лемешев К. Пасіка. *Перець*. 1960. № 22. С. 4.
10. Василенко А. Чуба не жалій. *Перець*. 1961. № 9. С. 4.
11. Лубенський П. Чуваки і чувихи. *Перець*. 1957. № 5. С. 6.
12. Шутько Я. Метморфоза. *Перець*. 1961 № 8. С. 27.
13. Зелінський В. Рахунок сплачено. *Перець*. 1958. № 16. С. 6.
14. Зелінський В. Мал. *Перець*. 1960 № 8. С. 8.
15. Толкачова З. Його кругозір. *Перець*. 1958. № 2. С. 5.
16. Матусевич Р. Коло інтересів. *Перець*. 1957. № 4. С. 5.
17. Золотаревський І. Про масовість і касовість. *Перець*. 1960 № 4. С. 2.
18. Зелінський В. Бісові діти. *Перець*. 1960. № 21. С. 8.
19. Студент-хвостист. *Перець*. 1957. № 10. С. 6.
20. Григорєва В. У ЗАГСі. *Перець*. 1957. № 11. С. 4.
21. Толкачова А. Доню. *Перець*. 1958. № 15. С. 9.

Fedyk L.B. CONSTRUCTING THE IMAGE OF THE YOUTH SUBCULTURE OF “STILYAGI” IN THE UKRAINIAN SATIRICAL AND HUMOROUS MAGAZINE “PERETS” (SECOND HALF OF THE 1940s – MID-1950s)

The article is devoted to the analysis of techniques used by the satirical magazine “Perets” to shape public opinion on one of the sociocultural phenomena of the second half of the 20th century – the emergence of the first youth subculture in the USSR, known as “stilyagi.” Particular attention is focused on how satirical and humorous materials were used to construct the image of representatives of this subculture, who acquired the characteristics of a negative stereotype in the mass consciousness. It has been established that satirical texts and caricatures served as a tool for emotional influence on the audience, allowing complex ideological

guidelines to be presented in an accessible and at the same time simplified form. To this end, manipulative strategies were actively used, ranging from visual generalizations and hyperbole to textual means of labeling, creating contrasts, and ridicule. Such techniques contributed to the consolidation in the public consciousness of a certain model of perception of “stilyagi” as a socially dangerous and undesirable phenomenon. At the same time, the analysis of the magazine “Perets” as a source for studying subcultures is an innovative approach. Usually, other sources are used to study subcultures – memoirs, unofficial publications, oral testimonies. The use of an official, albeit satirical, publication has allowed us to take a fresh look at the mechanisms of interaction between official culture and unofficial phenomena. This approach opens up new opportunities for analysis, for example, of how the official authorities tried to discredit certain social phenomena (such as stilyagi or religion). The study of satirical images, caricatures, and feuilletons has made it possible to reconstruct the social types of that time, and the way they are reflected in the magazine “Perets” helps to understand which values were promoted and which were condemned in Soviet society. Research on this topic can be used in the educational process to better understand the history of Ukraine, literature, and journalism. In addition, analysis of works from that period helps to understand how ideology shaped social perceptions of norms and deviations from them.

Key words: *Perets magazine, caricature, youth, stilyagi, subculture, feuilleton.*

Дата надходження статті: 23.09.2025

Дата прийняття статті: 06.10.2025

Опубліковано: 05.12.2025